AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
ELMİN İNKİŞAFI FONDU

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondunun 2015-ci ilin əsas qrant müsabiqəsi
çərçivəsində təqdim olunmuş kompleks elmi-tədqiqat
proqramlarının (EİF-KETPL-2015-1(25)) qalibi olmuş
layihənin yerinə yetirilməsi üzrə

YEKUN ELMİ-TEXNİKİ HESABAT

Layihənin adı: **Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı: təşəkkülü, inkişaf mərhələləri və problemləri**
Layihə rəhbərinin soyadı, adı və atasının adı: **Cabbarlı Nikpur Mirhüseyn oğlu**
Qrantın məbləği: **100 000 manat**
Layihənin nömrəsi: **EİF-KETPL-2-2015-1(25)-56/48/5-M-27**
Müqavilənin imzalanma tarixi: **17 mart 2017-ci il**
Qrant layihəsinin yerinə yetirilmə müddəti: **24 ay**
Layihənin icra müddəti (başlama və bitmə tarixi): **01 aprel 2017-ci il – 01 aprel 2019-cu il**

1	Layihənin həyata keçirilməsi üzrə yerinə yetirilmiş işlər, istifadə olunmuş üsul və yanaşmalar
	1.«Mühacirət» və «mühacirət ədəbiyyatı» anlayışlarının məzmununun şərhi. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının elmi-nəzəri statusu və xronoloji sərhədlərinin müəyyənləşdirilməsi – icraçı: layihə rəhbəri, fil.e.d., dos. Nikpur Cabbarlı Araşdırmada çağdaş emiqrantologiyanın nəzəri müddəalarına əsasən, «mühacirət» və «mühacirət ədəbiyyatı» anlayışlarının məzmunu şərh edilmiş, Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının elmi-nəzəri statusu və xronoloji sərhədləri müəyyənləşdirilmiş, problemlə bağlı müxtəlif baxışlar nəzərdən keçirilmiş və dəyərləndirilmişdir. 2. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının araşdırılma vəziyyəti: 2.1. Azərbaycan mühacirət poeziyasının araşdırılma vəziyyəti – icraçı: layihə rəhbəri, fil.e.d., dos. Nikpur Cabbarlı Azərbaycan mühacirət poeziyasının tədqiqi sahəsində 2014-cü ilə qədər görülmüş işlər əvvəlki məqalə və monoqrafiyalarımızda dəyərləndirildiyindən burada mövzu ilə bağlı sonrakı dövrdə dərc olunmuş araşdırmalar təhlil edilir, onların elmi aktuallığı əsaslandırılır. 2.2. Azərbaycan mühacirət nəsrinin araşdırılma vəziyyəti – icraçı: layihə rəhbəri, fil.e.d., dos. Nikpur Cabbarlı

Araşdırmada M.Ə.Rəsulzadənin «Bir türk milliyyətçisinin Stalinlə ixtilal xatirələri», Ə.Ağaoğlunun «Sərbəst insanlar ölkəsində» bədii-fəlsəfi traktatı, M.B.Məhəmmədzadənin «İldırım», «Vətən qaldı», «On dəfə öldürülən», «Ana, gördüm» hekayələri, C.Hacıbəylinin «Bir il xəyallarda... və bütöv bir ömür» memuarı, «Müəzzinin lənəti»,«Baş tutmayan ziyarət», «Nejdanovun işi» hekayələri, A.Dağlının «Onlar türklərdi» memuar romanı, Ə.Alpoudun «Həyatımın hekayətləri» və b. mühacirət nəsri örnəkləri haqqında yazılmış məqalələr elmi-nəzəri təhlil süzgəcindən keçirilib dəyərləndirilir.

2.3. Azərbaycan mühacirət dramaturgiyasının tədqiqinə dair – icraçı: fil.f.d. Abid Tahirli

Burada Azərbaycan mühacirət dramaturgiyasının tanınmış nümayəndəsi A.Dağlının «Əsir ruhlar» (1957), «Füzuli» (1961, 1968), «Okullular» (1963), «Sakarya» (1965), «Atatürk» (1966), «Atamızın gəncliyi» (1973), «Ata anıları» (1974), «Albay» (1975), «Dədə Qorqud» (1977) və s. pyeslərinə dair Azərbaycan və Türkiyədə dərc olunmuş araşdırmalar təhlil edilib dəyərləndirilir.

2.4. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatşünaslığının araşdırılma vəziyyəti – icraçı: layihə rəhbəri, fil.e.d., dos. Nikpur Cabbarlı

Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatşünaslığının tədqiqi sahəsində 2003-cü ilə qədər görülmüş işlər əvvəlki məqalə və monoqrafiyalarımızda dəyərləndirildiyindən burada mövzu ilə bağlı sonrakı dövrdə dərc olunmuş araşdırmalar təhlil edilir, onların elmi-nəzəri əhəmiyyəti əsaslandırılır.

3. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının ideya-məfkurəvi və bədii-estetik özünəməxsusluğu – icraçı: layihə rəhbəri, fil.e.d., dos. Nikpur Cabbarlı

Burada sözügedən problem Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının müxtəlif janrlarının araşdırılmasından hasil edilən qənaətlərin ümumiləşdirilməsi yolu ilə həll edilmişdir.

4. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının təşəkkülü və inkişaf mərhələləri– icraçı: layihə rəhbəri, fil.e.d., dos. Nikpur Cabbarlı

Burada sözügedən problem külli miqdarda bədii materialın və elmi əsərlərin araşdırılması yolu ilə həll edilmişdir.

5. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının janrları:

5.1. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatında hekayə janrı - icraçı: fil.f.d., dos. Şahbaz Musayev

Araşdırmada Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatında hekayə janrının təşəkkülü, inkişaf meyilləri izlənilmiş, M.Ə.Rəsulzadənin, M.B.Məhəmmədzadənin, F.Əmircanın hekayələri ideya-bədii cəhətdən təhlil edilmişdir.

5.2. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatında bədii-fəlsəfi nəsr - icraçı: fil.f.d., dos. Şahbaz Musayev

Bu işdə Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Ə.Ağaoğlunun «Mən nəyəm», «Tanrı dağında», «Sərbəst insanlar ölkəsində» kimi bədii-fəlsəfi nəsr əsərləri tədqiqata cəlb olunmuşdur.

5.3. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatında memuar janrı:

5.3.1. Abay Dağlının «Onlar türklərdi» memuar romanı - icraçı: fil.f.d. Abid Tahirli

5.3.2. Ə.Ağaoğlunun «Sərbəst firqə xatirələri» və «Altmış yeddi il sonra» əsərləri - icraçı: fil.f.d., dos. Şahbaz Musayev

5.3.3. Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin «Bir türk milliyyətçisinin Stalinlə ixtilal xatirələri», Nağı Şeyxzamanlının «Azərbaycan istiqlal mücadiləsinin xatirələri», Məhəmməd Altunbayın «Azadlığa uçan türk» əsərləri – icraçı: fil.f.d., dos. Şahbaz Musayev

5.3.4. Cabbar Ərtürkün «Qızıl Ordudan «Qafqaz» milli legionuna» əsəri – icraçı: layihə rəhbəri, fil.e.d., dos. Nikpur Cabbarlı

5.3.5. İsmayıl Saryalın «Bakı rüzgarı» memuar romanı - icraçı: fil.f.d. Abid Tahirli

5.3.6. Əziz Alpoudun «Həyatımın hekayətləri» memuar romanı - icraçı: fil.f.d. Abid Tahirli

5.4. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatında dram janrı (A.Dağlının «Əsir ruhlar», «Füzuli», «Dədə Qorqud», «Albay», «Sakarya», «Atatürk», «Malazgirtdən Sakaryaya» və «Sakaryada 22-ci gün» dramları) - icraçı: fil.f.d. Abid Tahirli

Araşdırmada A.Dağlının qeyd olunan dram əsərlərinin ideyası, bədii strukturu, ayrı-ayrı obrazları-

	nın səciyyəvi xüsusiyyətləri, onların həyat və düşüncə tərzi ilə bağlı fikir və mülahizələr irəli sürülür, bu pyeslərin günümüz üçün aktuallığı əsaslandırılır. 6. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatşünaslığının klassik ədəbi irsin və sovet dövrü Azərbaycan ədəbiyyatının araşdırılmasında rolu – icraçı: fil.f.d., dos. Şahbaz Musayev Bu işdə Azərbaycan mühacirətinin ədəbiyyatşünaslıq irsinin əhatə dairəsi, problematikası ilə bağlı təhlilllər aparılır, mühacirət ədəbiyyatşünaslığında qədim və orta əsrlər, erkən yeni dövr, yeni dövr, sovet dövrü Azərbaycan ədəbiyyatı ilə bağlı araşdırmalar ətraflı təhlil edilib dəyərləndirilir. 7. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin yaradıcılığına dair portret-oçerklər: 7.1. Mirzə Bala Məhəmmədzadə (portret-oçerk) – icraçı: layihə rəhbəri, fil.e.d., dos. Nikpur Cabbarlı Araşdırmada XX əsr Azərbaycan milli hərəkatının və siyasi mühacirətinin görkəmli simalarından olan Mirzə Bala Məhəmmədzadənin (1898, Bakı – 1959, İstanbul) mühiti, həyatı, mühacirətəqədərki və mühacirət dövrü bədii yaradıcılığı və ədəbiyyatşünaslıq fəaliyyəti barədə dolğun təsəvvür yaradılır. 7.2. Əhməd Ağaoğlu (portret –oçerk)– icraçı: fil.f.d., dos. Şahbaz Musayev Bu işdə böyük ədib və mütəfəkkirin həyatı və yaradıcılıq yolu xronoloji ardıcıllıqla izlənilmişdir. Layihə üzrə araşdırmalar **tarixi-xronoloji, tarixi-müqayisəli, analitik-tipoloji** və **ideya-bədii təhlil üsulu** ilə aparılmış, bu zaman çağdaş emiqrantologiyanın nəzəri müddəalarından, ədəbiyyat tarixçiliyi və nəzəriyyəsinin son nailiyyətlərindən istifadə olunmuşdur.
2	Layihənin həyata keçirilməsi üzrə planda nəzərdə tutulmuş işlərin yerinə yetirilmə dərəcəsi (faizlə qiymətləndirməli)
	100 %
3	Hesabat dövründə alınmış elmi nəticələr (onların yenilik dərəcəsi, elmi və təcrübi əhəmiyyəti, nəticələrin istifadəsi və tətbiqi mümkün olan sahələr aydın şəkildə göstərilməlidir)
	I. «Mühacirət» və «mühacirət ədəbiyyatı» anlayışlarının məzmununun şərhi. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının elmi-nəzəri statusu və xronoloji sərhədlərinin müəyyənləşdirilməsi» mövzusunda aparılan araşdırmanın əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır: - «Mühacir» və «mühacirət» sözləri, təcrübədə, müxtəlif lüğət və ensiklopediyalarda onlara verilən izahlardan daha geniş məna yükü daşıyır. Bu məqam Azərbaycan siyasi mühacirətinin tarixi ilə bağlı müxtəlif faktlarda təzahür edir. - Mühacirət ədəbiyyatının çağdaş emiqrantologiyada təsbit olunmuş universal xüsusiyyətləri müəyyən qeyd-şərtlə Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatına da şamil edilə bilər. - Çağdaş emiqrantologiyanın nəzəri prinsiplərinə əsasən aparılan araşdırma Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının XX əsr hadisəsi olduğunu bir daha təsbit edir. - Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının xronoloji sərhədləri əsasən 1920-1991-ci illəri, yəni Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutundan Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpasına qədər olan dövrü əhatə edir. - İstər XIX əsr, istərsə də XX əsrin əvvəlləri Azərbaycan siyasi mühacirətinin ədəbi irsində çağdaş emiqrantologiyanın nəzəri prinsiplərinə uyğun olaraq «Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı» adı altında araşdırdığımız ədəbiyyatın ideoloji-siyasi və bədii-estetik dəyərlər sisteminə daxil ola biləcək örnəklərə təsadüf etmirik. - Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı: 1. 1920-1991-ci illər arasında totalitar sovet rejiminə qarşı açıq, barışmaz müxalifətdə olan mühacir şair, yazıçı, dramaturq və ədəbiyyatşünaslarımızın yaratdığı ədəbiyyatdır. 2. Siyasi mühacirətimizin yürütdüyü milli istiqlal hərəkatının – «Azərbaycan davası»nın mühüm tərkib hissəsi, ideoloji cəbhəsidir.

3. Azərbaycançılıq ideologiyasına əsaslanan, milliyyət, hürriyyət, istiqlal və cümhuriyyət ideallarını təbliğ və tərənnüm edən ədəbiyyatdır.

Yenilik:

Araşdırmada Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının statusu və xronoloji sərhədləri problemi konseptual elmi-nəzəri həllini tapmışdır.

2. «Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının tədqiqi vəziyyəti» mövzusunda araşdırmanın əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır:

Aslan Salmanovun «Səməd Vurğun və Azərbaycan mühacirət poeziyası», Yaşar Qasımbəylinin «Almas İldırımın «Əsir Azərbaycanım» və Səməd Vurğunun «Azərbaycan» şeirlərində milli-tarixi gerçəkliyin inikası», Nizami Cəfərovun «Almas İldırımın ölməz idealları» məqalələrində milli poeziyamızın əhəmiyyətli problemləri nəzərdən keçirilir;

- A.Salmanov haqlı olaraq mühacir şairlərin S.Vurğun poeziyasına müraciətinin başlıca səbəbini onların amal və əqidə birliyində - milli kimlik atributlarının, azərbaycançılıq məfkurəsinin, ana dilinin, adət-ənənələrimizin təbliğində görür;
- Y.Qasımbəylinin məqaləsində Almas İldırımın tragik, Səməd Vurğunun isə optimist ifadə tərzinin qaynaqları müəyyənləşdirilir;
- N.Cəfərovun məqaləsində A.İldırımın poetik irsinin tədqiqi ilə bağlı elmi-nəzəri təcrübə və qənaətlər ümumiləşdirilir və belə bir fikir ifadə olunur ki, XX əsrdə «Almas İldırım kimi böyük bir şair olmasaydı, həmin dövrün nəinki ədəbi, eyni zamanda, mənəvi-ideoloji mənzərəsi barədəki təsəvvürlərimiz bugünkü qədər dolğun, məzmun-mündəricəli və obyektiv olmazdı».
- Azərbaycan mühacirət poeziyasından fərqli olaraq, mühacirət ədəbiyyatşünaslığının mühacirət nəsri ilə bağlı araşdırmalarına təsadüf edilmir;
- Azərbaycan mühacirət poeziyası və ədəbiyyatşünaslığı ilə müqayisədə mühacirət nəsrinin tədqiqi vəziyyəti zəif təsir bağışlayır;
- Azərbaycan mühacirət nəsrinin tədqiqi sahəsində ilk təşəbbüslər 1990-cı illərin əvvəllərinə aiddir;
- Ə.Mirəhmədovun, B.Nəbiyevin, N.Cabbarlının, A.Tahirlinin, M.Yaqubovanın Azərbaycan mühacirət nəsrinin müxtəlif problemlərinə dair araşdırmaları elmi-nəzəri səviyyəsi ilə seçilir;
- Azərbaycan mühacirət nəsrinin müxtəlif janrlar, problemlər və ayrı-ayrı müəlliflərin yaradıcılığı kontekstində sistemli və əhatəli araşdırılmasına zərurət vardır.
- Türkiyədə və Azərbaycanda A.Dağlı pyeslərinə dair müxtəlif səpkili, maraqlı və sanballı tədqiqat əsərləri qələmə alınmışdır;
- bir sıra obyektiv və subyektiv səbəblərə, mülahizələrə görə A.Dağlının bəzi pyesləri diqqətdən kənarda qalmışdır. Yazıçının irsinin (sənətkarlıq baxımından bugünkü tələblərə cavab verməsə belə) küll halında tədqiqi mühacirət, o cümlədən mühacirət ədəbiyyatı problemlərinin daha dərindən, obyektiv öyrənilməsinə yardım edər;
- 2004-2017-ci illərdə Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatşünaslığının araşdırılması yönündə bir sıra diqqətəlayiq nəticələr əldə edilmişdir;
- Ataəmi Mirzəyevin, Tehran Əlişanoğlunun (Mustafayev), Şahbaz Şamıoğlunun (Musayev), Aslan Salmanovun mühacirət ədəbiyyatşünaslığının müxtəlif problemləri ilə bağlı araşdırmaları elmi-nəzəri yeniliyi ilə seçilir. Belə ki,
- A.Mİrzəyev Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatşünaslığının görkəmli nümayəndələrindən olan Səlim Rəfiq Rəfioğlunun «Füzuli» adlı doktorluq dissertasiyasının mövzu, problematika və əhatə dairəsi baxımından çağdaş füzulişünaslıq üçün aktuallığını əsaslandıra bilmişdir;
- Tehran Əlişanoğlunun (Mustafayev) «1920-1930-cu illər Azərbaycan ədəbiyyatının tənqidi dərkində mühacirət ədəbiyyatşünaslığı faktoru» məqaləsində mühacirət tənqidi ilə dialoq və polemikada sözügedən dövrün ədəbi prosesinin səciyyəvi cəhətləri dəqiqləşdirilir;
- Aslan Salmanovun «Səməd Vurğun Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatşünaslığı və tənqidində» məqaləsində M.Ə.Rəsulzadə və Əhməd Cəfəroğlunun araşdırmaları əsasında problemin həllinə təşəbbüs göstərilir, bununla bağlı mübahisəli məsələlərin səbəblərinə aydınlıq gətirilir;

- qeyd olunan diqqətəlayiq nəticələrlə yanaşı, sözügedən sahədə işlərin intensivləşdirilməsi, mühacirət ədəbiyyatşünaslığının müxtəlif səbəblərdən daha öncəki araşdırmalardan kənarda qalmış mətbu və qeyri-mətbu örnəklərinin elmi dövriyyəyə gətirilməsi mühacirətşünaslığımızın qarşısında təxirəsalınmaz vəzifə kimi durur.

Yenilik:

Araşdırmada Azərbaycan mühacirət poeziyası, nəsri, dramaturgiyası və ədəbiyyatşünaslığı ilə bağlı müxtəlif vaxtlarda dərc olunmuş məqalə və kitablar sistemli şəkildə təhlilə cəlb edilib dəyərləndirilmiş, bəzi mübahisəli məsələlərə çağdaş emiqrantologiyanın və ədəbiyyat nəzəriyyəsinin müddəaları baxımından münasibət bildirilmiş, mövzuya dair Türkiyədə dərc olunmuş bir neçə məqalə Azərbaycanda ilk dəfə elmi dövriyyəyə gətirilmişdir.

3. «Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının ideya-məfkurəvi və bədii-estetik özünəməxsusluğu» mövzusunda araşdırmanın əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır:

Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı:

-«sənət həyat (qayə) üçündür» prinsipinə söykənir;

-milli və ümumbəşəri dəyərləri təlqin və təbliğ edir;

-milli istiqlal və dövlətçilik uğrunda mübarizə aparır;

-hər bir fərdin azadlıq və hər bir millətin istiqlal haqqını tanıyır, insanın azad və müstəqil dövlətin vətəndaşı olaraq yaşamaq hüququnu təsbit edir;

-bolşevizmin, totalitarizmin, soyqırımı siyasətinin ifşası, vətən həsrətinin, milli istiqlal ideyalarının, azadlıq və demokratiyanın tərənnümü üçün spesifik bədii ifadə vasitələrindən istifadə edir.

Yenilik:

- Sözügedən problem ilk dəfə olaraq külli miqdarda bədii materialın çağdaş emiqrantologiyanın, ədəbiyyat tarixçiliyi və nəzəriyyəsinin son müddəaları əsasında araşdırılması yolu ilə həll edilmişdir.

4. «Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının təşəkkülü və inkişaf mərhələləri» mövzusunda araşdırmanın əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır:

- Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının təşəkkül tarixi ilə bağlı müxtəlif fikir və mülahizələr mövcuddur. Bu ədəbiyyatın mənşəyini: 1) orta əsrlərdən, 2) XIX əsrdən, 3)XX əsrin əvvəllərindən, 4)Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutundan sonra-1920-ci illərdən qəbul edən araşdırmaçılar vardır;
- Bizim qənaətimizcə, çağdaş emiqrantologiyada təsbit olunmuş universal prinsipləri özündə ehtiva edən Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı XX əsr hadisəsidir və onun təşəkkülü Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutundan sonra başlayır;
- Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının 1920-ci illərdən başlayan ilk inkişaf mərhələsi 1939-cu ilədək, yəni II Dünya müharibəsi başlanana qədər davam edir;
- II Dünya müharibəsi dövrü və müharibədən sonrakı ilk illər Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının inkişafında nisbi durğunluq dövrüdür;
- Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının növbəti inkişaf mərhələsi 1940-cı illərin sonlarından başlayır və 1991-ci ilədək−Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpasına qədər davam edir. Bu mərhələdə sözügedən ədəbiyyatı Azərbaycan siyasi mühacirətinin birinci dalğasının nümayəndələri ilə yanaşı, II Dünya müharibəsindən sonrakı dalğasının təmsilçiləri də yaradırlar.

Yenilik:

- Sözügedən problem çox böyük həcmdə bədii materialın çağdaş emiqrantologiyanın, ədəbiyyat tarixçiliyi və nəzəriyyəsinin son müddəaları əsasında araşdırılması yolu ilə həll edilmişdir.

5. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının janrları:

5.1. «Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatında hekayə janrı» mövzusunda araşdırmanın əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır:

- Mühacirət nəsrinin nümunələri üzərində araşdırmalardan məlum olur ki, **hekayə janrının** örnəkləri bu ədəbi növün digər janrları ilə müqayisədə azlıq təşkil edir;
- Hekayələr, əsasən, mühacirətin ilk illərində qələmə alınmışdır;

- Hekayələrdə Azərbaycan xalqının milli azadlıq, istiqlal uğrunda savaşı; bolşevik istilasına qarşı silahlı müqavimət; Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin yenidən bərpasına ciddi inam hissi; totalitar sovet rejiminin ifşası və s. təsvir olunmuşdur.

Yenilik:

Araşdırmada Azərbaycan mühacirət nəsrinin 2 örnəyi – M.B.Məhəmmədzadənin «İldırım» hekayəsi və «Mim» imzası ilə dərc olunmuş «Ana, gördüm» hekayəsi ilk dəfə əhatəli təhlil olunmuşdur.

«İldırım» hekayəsindəki Əhməd Triniç obrazı M.S.Ordubadinin «Həyatım və mühitim» memuarındakı eyniadlı obrazla müqayisəli şəkildə nəzərdən keçirilmiş, onların oxşar və fərqli cəhətləri müəyyənləşdirilmişdir.

M.B.Məhəmmədzadənin «On dəfə öldürülən» hekayəsi ilə gürcü realist yazıçısı A.Seretelinin «Saçxeridən məktub» adlı qeyri-mətbu əsəri arasındakı ideya və bədii cəhətdən oxşarlığa diqqət yetirilmişdir.

5.2. «Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatında bədii-fəlsəfi nəsr» mövzusunda araşdırmanın əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır:

- Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatında bədii-fəlsəfi əsərlər kəmiyyətcə azlıq təşkil etsə də, onların özünəməxsus yeri vardır;
- bədii-fəlsəfi nəsr nümunələrinə hələlik yalnız Əhməd bəy Ağaoğlunun yaradıcılığında rast gəlirik;
- Ə.Ağaoğlu bədii-fəlsəfi yaradıcılığa mühacirətə getməzdən əvvəl başlamış və onu bütün həyatı boyu davam etdirmişdir;
- Ə.Ağaoğlunun bədii-fəlsəfi əsərləri arasında mövzu və ideya yaxınlığı vardır;
- Ə.Ağaoğlu bədii-fəlsəfi əsərlərində problemə ümumtürk kontekstində yanaşmışdır;
- Ə.Ağaoğlunun bədii-fəlsəfi əsərlərində Şərq-Qərb məsələsi aparıcıdır.

Yenilik:

- ayrı-ayrı tədqiqatçılar Ə.Ağaoğlunun bədii-fəlsəfi irsindən bəhs etsələr də, problem ədəbiyyatşünaslığımızda ilk dəfə sistemli şəkildə elmi araşdırmaya cəlb edilir;
- Ə.Ağaoğlunun bədii-fəlsəfi əsərlərinin janrı ilə bağlı elmi mülahizələrə nəzər salınır. «Sərbəst insanlar ölkəsində» əsərinin janrı məsələsinə yeni baxış ifadə olunur;
- Ə.Ağaoğlunun bədii-fəlsəfi əsərlərində islam mövzusu ilk dəfə olaraq islam və müasirlik prizmasından araşdırılır;
- Ə.Ağaoğlunun türk mifologiyası və əski türk inanclarını bədii əsərlərinə gətirməsi məsələsi ilk dəfə ayrıca bir problem kimi tədqiq olunur;

5.3. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatında memuar janrı:

5.3.1. «Abay Dağlının «Onlar türklərdi» əsəri» mövzusunda araşdırmanın əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır:

- Abay Dağlının «Onlar türklərdi» memuar romanı sənətkarlıq problemləri baxımından müəyyən mübahisələr üçün əsas versə də, mühacirət ədəbi irsinin dəyərli nümunələrindəndir;
- öz ölkəsinin vətəndaşlarına- xüsusilə türk xalqlarına amansız divan tutan Sovet Ordusunun cinayətlərini, eləcə də faşizmin antibəşər mahiyyətini göstərmək və ifşa etmək nöqteyi-nəzərindən aktualdır;
- almanlara əsir düşəndən sonra, yaxud ilk fürsətdən milli mücadiləyə qoşularaq Sovet Ordusuna qarşı döyüşən soydaşlarımızın həyat və düşünsə tərzini, əqidəsini dərk etmək, onların mövqelərini anlayışla qarşılamaq baxımından əhəmiyyət kəsb edir;
- gənc nəslə Vətən sevgisi, müstəqillik, azadlıq duyğusu aşılayır, onların vətənpərvərlik tərbiyəsinə təsir edir.

Yenilik:

Abay Dağlının «Onlar türklərdi» memuar romanı ilk dəfə sistemli araşdırmaya cəlb olunmuş, əsərin ideya-bədii xüsusiyyətləri, obrazları ətraflı təhlil edilmişdir.

5.3.2. «Ə.Ağaoğlunun «Sərbəst firqə xatirələri» və «Altmış yeddi il sonra» əsərləri» mövzusunda

araşdırmanın əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır:
- «Sərbəst firqə xatirələri»ndə Türkiyənin 1920-ci illərin sonu - 30-cu illərin əvvəllərindəki daxili siyasi həyatı təsvir olunmuşdur;
- Əsərdə müəllif özünün Türkiyənin daxili siyasi həyatında mövqeyi məsələsini ortaya qoymuşdur;
- Atatürkün obrazı siyasi həyatın gərginlikləri fonunda kifayət qədər inandırıcı və real verilmişdir.
Daha çox avtobioqrafik səciyyə daşıyan«Altmış yeddi il sonra» əsəri:
- Ə.Ağaoğlunun mükəmməl elmi tərcümeyi-halı üçün kifayət qədər zəngin material verə bilər;
- XIX əsrin ikinci yarısı Şuşa və Tiflis mədəni mühiti ilə bağlı mötəbər mənbədir;
Yenilik:
- «Sərbəst firqə xatirələri» əsərinin təhlili ilə Ə.Ağaoğlunun Türkiyənin 1920-ci illərin sonu - 30-cu illərin əvvəllərindəki daxili siyasi həyatı ilə barışmadığı əsaslandırılmışdır;
- Ə.Ağaoğlunun Atatürkə böyük rəğbəti səbəbindən özünün şəxsi iradəsinin əleyhinə çıxması məsələsi ortaya qoyulmuşdur;
- «Altmış yeddi il sonra» əsərinin təhlili ilə Azərbaycan gerçəkliyində Şərq-Qərb ziddiyyətləri fonunda sivilizasiyaların toqquşması məsələsi araşdırılmışdır;
- Qafqazın siyasi-inzibati mərkəzi olan Tiflisdə çarizmin türk-müsəlmanlara qarşı ayrıseçkilik münasibətinə aydınlıq gətirilmişdir;
- Tiflisdə türk-müsəlman əhalinin həmrəyliyinə mane olmaq üçün çarizmin «parçala və hökm sür» siyasətinin ifşası məsələsinə diqqət yetirilmişdir. Bu baxımdan, tədqiqatda S.M.Qənizadə və Ö.F.Nemanzadənin xatirələri ilə paralellər aparılmışdır;
5.3.3. «Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin «Bir türk milliyyətçisinin Stalinlə ixtilal xatirələri», Nağı Şeyxzamanlının «Azərbaycan istiqlal mücadiləsinin xatirələri», Məhəmməd Altunbayın «Azadlığa uçan türk» memuarları» mövzusunda araşdırmanın əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır:
- memuarlar mühacir yazıçıların mükəmməl tərcümeyi-hallarının hazırlanmasında bioqraflar və ədəbiyyatşünaslar üçün kifayət qədər müfəssəl məlumatlar vermək gücündədir;
- memuarlarda bəlli bir dövrün ictimai-siyasi, ədəbi-mədəni, sosial-psixoloji mənzərəsi öz əksini tapmışdır;
- dövrün obyektiv qiymətləndirilməsi baxımından mühacirlərin memuarları ilə sovet dövründə qələmə alınmış analoji əsərlərin müqayisəli təhlili araşdırıcılar üçün zəngin material verə bilər;
- memuarlar Azərbaycan ictimai-siyasi fikir tarixində mühüm rol oynamış bir sıra şəxsiyyətlərin həyatı və fəaliyyətinin öyrənilməsində kifayət qədər etibarlı mənbələrdir;
Yenilik:
Araşdırmada ilk dəfə olaraq, sözügedən mətnlər üzərində təhlillər zamanı ayrı-ayrı məsələlərin problem şəklində qoyuluşu və həlli prinsipi əsas götürülmüşdür:
a) Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin memuarı əsasında:
- Sovet Rusiyasının Avropa imperializminə qarşı mübarizəsində Şərq faktorundan bəhrələnmə cəhdi;
- Rusiyanın strateji planları və M.Ə.Rəsulzadə faktoru və s.
b) N.Şeyxzamanlının memuarı əsasında:
- Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövrünə qədər Gəncədə ictimai-siyasi vəziyyət;
- kütlənin təşkilatlanması işi və Gəncə ziyalılarının missiyası;
- ictimai-siyasi-tarixi dövr və“Difai” təşkilatının yaradılması;
- memuarda Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti liderlərinin bədii-sənədli obrazı;
- memuarda Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi məsələsinə münasibət: müstəqillik tərəfdarları və ilhaqçılar;
- memuarda Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutu məsələsi: problemə obyektiv və subyektiv yanaşma;
c) Məhəmməd Altunbayın memuarı əsasında:
- XX əsrin əvvəllərində rus-erməni tandemi və azərbaycanlılara qarşı törədilən soyqırım siyasəti;
- bolşevizm və Azərbaycan cəmiyyəti: problemə bir ailənin faciəsi timsalında baxış;

- sovet siyasi rejiminin mahiyyəti: Leninə xalq münasibətinin ifadəsi;
5.3.4. «Cabbar Ərtürkün «Qızıl Ordudan «Qafqaz» milli legionuna» əsəri» mövzusunda araşdırmanın əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır:
Sözügedən əsər:
- Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatında memuar janrının diqqətəlayiq örnəklərindəndir;
- Azərbaycan milli istiqlal mücadiləsinin II Dünya müharibəsi dövrü barədə bədii-publisistik tədqiqatdır;
- Azərbaycan milli legionlarının tərkibində müstəqillik uğrunda sovet ordusuna qarşı döyüşən soydaşlarımızın əhvali-ruhiyyəsini onlardan birinin dili ilə nəql edən dəyərli mənbədir;
- Legionerlərin II Dünya müharibəsi başa çatandan sonrakı ağır, məşəqqətli həyatının salnaməsidir;
- Türkiyəyə pənah gətirən legionerlərin yeni sosial mühitə uyğunlaşması prosesinin çətinliklərinin təsviridir;
- İstiqlal mücahidlərinin yaddaqalan bədii-sənədli obrazlarını canlandırır;
- Müəllifin türk, o cümlədən Azərbaycan tarixinin müxtəlif dövrləri ilə bağlı düşüncələrini əks etdirir.
Yenilik:
- C. Ərtürkün «Qızıl Ordudan «Qafqaz» milli legionuna» əsəri ilk dəfə olaraq araşdırmaya cəlb edilmiş, onun ideya-bədii xüsusiyyətləri barədə bir sıra qənaətlər hasil edilmişdir.
5.3.5. «İsmayıl Saryalın «Bakı rüzgarı» memuar romanı» mövzusunda araşdırmanın əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır:
- janrına görə «xatirə-roman», yaxud «memuar-roman» olan irihəcmli, çoxşaxəli «Bakı rüzgarı» əsəri:
- bir qəhrəmanın və onun silahdaşlarının timsalında xalqımızın milli istiqlal uğrunda ölüm-dirim mübarizəsini özündə parlaq əks etdirən və mücahidlərin bədii-sənədli obrazlarını canlandıran maraqlı yaradıcılıq nümunələrindəndir. Burada toxunulan mövzunun, cərəyan edən hadisələrin reallığı, müəllifin olayların mərkəzində olması əsərin süjet formasını müəyyən edir. Memuarın başlıca ideyası milli istiqlalın, müstəqil Azərbaycan naminə mücadilənin, «Azərbaycan davası»nın vacibliyini təlqin, təbliğ və təşviq etməkdir. Müəllifin dünyagörüşü, şəxsiyyəti və əqidəsi əsərin ideyası ilə elə vəhdət təşkil edir ki, onların birini digərindən ayrılıqda təsəvvür etmək və dəyərləndirmək olmur;
- istiqlal uğrunda mücadilə yolunu, onun məhrumiyyətlərini, acısını anladan, əqidə və amalları uğrunda ölümün gözünə dik baxan mücahidlərin rəşadətini vəsf edən dəyərli bədii-publisistik mənbədir;
- bütövlükdə ədəbiyyatımızda, o cümlədən mühacirət irsində sovet həyat və düşüncə tərzinin eybəcərliklərini, bolşevik rejiminin və kommunist ideologiyasının antibəşər mahiyyətini bütün çılpaqlığı ilə üzə çıxaran və ifşa edən nadir nümunələrdəndir;
- Oğuzun timsalında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tələbələrinin tərcümeyi-halına, acı, eyni zamanda, şərəfli taleyinə işıq salır;
- xalqımıza daim xəyanət, vətənimizin ərazi bütövlüyünə qəsd edən ermənilərin gerçək xislətini, törətdikləri vəhşilikləri təkzibolunmaz tarixi faktlarla göstərir;
- Qafqaz İslam Ordusunun Azərbaycana gəlməsi və xilaskarlıq missiyasını yerinə yetirməsindən də müəyyən dərəcədə bəhs edir;
- çar Rusiyasının və Sovet dövlətinin müstəmləkəçilik siyasətini ifşa etmək baxımından da faydalı məxəzdir.
Yenilik:
- Əsər ilk dəfə elmi araşdırmaya cəlb olunmuş, haqqında geniş məqalə hazırlanmışdır;
- memuar-romanın ideyası, sənətkarlıq problemləri ədəbi-nəzəri fikrin çağdaş müddəaları baxımından təhlil olunmuş, müvafiq elmi nəticələr hasil olunmuşdur;
- mühacirət ədəbi irsində əsərin yeri müəyyənləşdirilmiş, dəyəri əsaslandırılmış, aktuallığı vur-

ğulanmışdır;

5.3.6. «Əziz Alpoudun «Həyatımın hekayətləri» memuar romanı» mövzusunda araşdırmanın əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır:

Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının maraqlı nümunələrindən olan memuar:

- «Azərbaycan davası»nın bədii-publisistik təcəssümüdür;
- Azərbaycan milli hərəkatının, istiqlal mücadiləsinin müxtəlif mərhələləri haqqında özünəməxsus bədii tədqiqatdır;
- gənclərin Vətənə sədaqət, Azərbaycanın müstəqilliyinə məhəbbət ruhunda tərbiyəsində təsirli vasitədir;
- sovet həyat və düşüncə tərzinin naqisliklərini, bolşevik rejiminin və kommunist ideologiyasının antibəşər təbiətini göstərir və ifşa edir;
- erməni vandalizmini konkret faktlarla ifşa edir, xalqımızın ədalətli, humanist mövqeyini bəyan edir, haqq işimizə bəraət qazandırır;
- Azərbaycan-Türkiyə qardaşlıq münasibətlərinin əbədi, sarsılmaz və təmənnasız olduğunu təsdiqləyir, bu münasibətlərin daha da möhkəmləndirilməsinə xidmət edir;
- 1920-30-cu və 50-ci illərdə Azərbaycan mühacirlərinin sovet rejimi və kommunist ideologiyasına qarşı fərqli mücadilə formasından yaranan fikir ayrılıqlarının mahiyyətini, onların bu və digər problemlərlə bağlı qarşılıqlı ittihamlarının səbəblərini öyrənmək və dəyərləndirmək baxımından da maraqlıdır;
- mühacir yazıçının timsalında soydaşlarımızın ikinci Vətəni Türkiyədəki həyat tərzinə, qardaş ölkədə gedən ictimai-siyasi proseslərə, Mustafa Kamal Atatürkün milli dövlət quruculuğu sahəsindəki fəaliyyətinə bir baxışdır.

Yenilik:

- memuar-roman ilk dəfə ətraflı araşdırılmış və elmi cəhətdən əsaslandırılmış ümumiləşdirmələr aparılmışdır;
- bu qəbildən olan əsərlərin özünəməxsus xüsusiyyətləri ilə bağlı fikirlər inkişaf etdirilmiş, onların ideya-məzmun, sənətkarlıq məsələləri ilə əlaqəli bir sıra məqamlara aydınlıq gətirilmişdir;

5.4. «Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatında dram janrı» mövzusunda araşdırmanın əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır:

- Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının tanınmış nümayəndələrindən olan A.Dağlının dram əsərlərinin başlıca ideyası türkçülük, azərbaycançılıq, istiqlalçılıqdır;
- A.Dağlının çoxşaxəli yaradıcılığını, rəngarəng mövzularını bir ana xətt birləşdirir: milli-mənəvi, tarixi dəyərlərə sonsuz məhəbbət. Bu sevgi istiqlal savaşından yazanda da, Füzuli, yaxud Dədə Qorqud obrazını yaradanda da, yaxud məktəb, təhsil həyatını işıqlandıranda da eyni dərəcədə özünü göstərir, təzahür edir;
- mühacir həyatının qəmi, kədəri, Vətən həsrətinin iztirabları, doğmaların intizarı və «içi sızladan bir üzüntü» A.Dağlının ədəbi irsinə hopmuşdur;
- A.Dağlının toxunduğu mövzular bu gün də aktual və əhəmiyyətlidir;
- sosial vəziyyətindən, yaşından, cinsindən asılı olmayaraq, cəmiyyətin bütün təbəqələri dramaturqun oxucu auditoriyasına rahatlıqla daxil olur, burada milli adət-ənənələrə zidd, böyüməkdə olan nəslin təlim-tərbiyəsinə zərər vura biləcək pis vərdişlərə, o cümlədən siqaret çəkmək, araq içmək kimi səhnələrə təsadüf edilmir;
- A.Dağlının əsərləri daha çox maarifçilik missiyası daşıyır: xalqın tarixində, taleyində iz qoymuş şəxsiyyətləri, böyüməkdə olan nəslin milli dəyərlər ruhunda tərbiyəsinə təsir edəcək örnəkləri tanıdır, təbliğ edir. Təsadüfi deyil ki, pyeslərinin əksəriyyətində müəllif oxucularına müraciət edərək məram və məqsədini əvvəlcədən bəyan edir;
- A.Dağlı dramaturgiyasının qəhrəmanları- yüksək rütbəli zabitlərdən tutmuş əsgərlərə kimi, mühacirlərdən tutmuş aşıqlara kimi, kəndlilərdən tutmuş xidmətçilərə kimi, müəllimlərdən tutmuş şagirdlərə kimi, köhnə rejimin nümayəndələrindən tutmuş onlara qulluq göstərənlərə kimi müxtəlif sosial təbəqələrin nümayəndələri idi və bu dramaturqa imkan verirdi ki, bir-birindən seçilən

xarakterlər qalereyası yaratsın.
- istər tarixi, istər müasir mövzularda A.Dağlı dövrün tələblərini və milli maraqları məharətlə ön plana çəkir: Vətənə məhəbbət, millətə xidmət! Yazıçının bu missiyası milli özünütəcrid yox, sivil dəyərlərə də sahib olmaqla daha sürətli tərəqqiyə nail olmaq kimi bəşəri xarakter daşıyır.
- sənətkarlıq baxımından bəzi qüsurlarına baxmayaraq, A.Dağlının pyesləri ideya- məfkurəvi dəyəri ilə günümüz üçün də aktual və əhəmiyyətlidir.

Yenilik:

Araşdırmanın elmi yeniliyi sözügedən əsərlərin ideyasının, obrazlar sisteminin hərtərfəli, eyni mövzuda qələmə alınmış digər dram əsərləri ilə müqayisəli təhlili və dəyərləndirilməsindədir**.**

6. «Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatşünaslığının klassik ədəbi irsin və sovet dövrü Azərbaycan ədəbiyyatının araşdırılmasında rolu» mövzusunda araşdırmanın əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır:
- Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatşünaslığı mövzu və mündəricə baxımından əhatəli və zəngindir.
- Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatşünaslığı örnəklərini əhatə dairəsi baxımından aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:
a)Qədim və orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı məsələləri;
b)Erkən yeni dövr Azərbaycan ədəbiyyatı məsələləri;
c)Yeni dövr Azərbaycan ədəbiyyatı məsələləri;
d)XX əsr (sovet dövrü) Azərbaycan ədəbiyyatı məsələləri.
-Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatşünaslığı problematika baxımından əsasən iki qrupa ayrılır:
a)Milli ədəbiyyatın təşəkkülü, inkişaf istiqamətləri və meyillərindən, klassik irsin və çağdaş ədəbi prosesin qiymətləndirilməsindən bəhs edən monoqrafik səciyyəli tədqiqat əsərləri;
b)Klassik və müasir yazıçıların həyatı, mühiti və yaradıcılığına dair müxtəlif səciyyəli məqalələr.
- Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatşünaslığı nümunələrinin bir qismində çar və bolşevik siyasi rejiminə münasibətdən doğan bəzi tendensiyalı yanaşmalar mövcuddur.
- Müvafiq elmi və ədəbi-bədii mətnlərin yoxluğu, yaxud qıtlığı, eləcə də son elmi tədqiqatların nəticələrindən obyektiv səbəblərdən xəbərsizlik mühacir ədəbiyyatşünasların bəzən faktoloji yanlışlıqlara yol verməlırinə gətirib çıxarmışdır.

Yenilik:

- Mühacir tədqiqatçıların ədəbiyyatşünaslıq irsinin elmi, tarixi-kulturoloji əhəmiyyəti yeni baxış bucağından dəyərləndirilmişdir;
- Mühacir tədqiqatçıların ədəbiyyatşünaslıq irsinin ümumən Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında yeri və rolu məsələsi yeni ədəbi-tarixi faktların elmi dövriyyəyə gətirilməsi və tədqiqi ilə bir qədər də aydınlaşdırılmışdır;
- Ədəbiyyatın inkişaf qanunauyğunluqları və vəzifələri, bütövlükdə ədəbi proseslə bağlı mühacir tədqiqatçıların əsərlərində fərqli yanaşmalarla bağlı yeni faktlar müəyyənləşdirilmişdir;
- Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpasından sonra mühacirət ədəbiyyatşünaslığının tədqiqinin əsas istiqamətləri nəzərdən keçirilmiş və dəyərləndirilmişdir;
- Mühacirət ədəbiyyatşünaslığı ilə bağlı aparılmış tədqiqat işlərinin elmi və elmi-metodoloji cəhətdən dəyərləndirilməsi zərurəti əsaslandırılmışdır və s.

7. Portret-oçerklər:

7.1.«Mirzə Bala Məhəmmədzadə (portret-oçerk)» adlı araşdırmanın əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır:

- M.B. Məhəmmədzadə gənc yaşlarından istiqlal mücadiləsinə − «Azərbaycan davası»na qatılmış, həmin davanın çeşidli yönlərində əzm və mətanətlə yürümüş, bu mücadilənin ən öncül şəxsiyyətlərindən və ideoloqlarından biri səviyyəsinə yüksəlmişdir;
- XX əsrin böyük bir zaman kəsimində (1910-cu illərdən 1955-ci ilədək) Azərbaycan milli hərəkatına və siyasi mühacirətinə liderlik etmiş M.Ə.Rəsulzadənin yaxın dostu, silahdaşı və məsləkdaşı olan M.B.Məhəmmədzadənin milli istiqlal və dövlətçilik uğrunda mücadiləsi azərbay-

cançılıq məfkurəsinə sədaqətin ideal örnəyidir;

- onun bədii yaradıcılığı və ədəbiyyatşünaslıq fəaliyyəti də siyasi publisistikası kimi məhz bu məfkurədən qaynaqlanır və «Azərbaycan davası»nı dəstəkləyirdi;

- Mirzə Bala milli istiqlal məfkurəsini həm mühacirətə qədər, həm də mühacirət dövründə siyasi publisistikası ilə yanaşı, bədii əsərlərində də təbliğ və tərənnüm edirdi;

- M.B.Məhəmmədzadənin mühacirət həyatının ilk illərində qələmə aldığı «Yıldırım», «On dəfə öldürülən» və «Vətən qaldı» hekayələri milli istiqlal və dövlətçilik ideyasını əks etdirən əsərlər kimi bədii-estetik dəyər daşıyırlar;

- M.B.Məhəmmədzadənin ədəbiyyatşünaslıq irsi milli folklorun, qədim və orta əsrlər, erkən yeni dövr, yeni dövr və sovet dövrü Azərbaycan ədəbiyyatının bir çox problemlərinin həlli baxımından günümüzdə də mühüm elmi-nəzəri əhəmiyyət kəsb edir.

Yenilik:

- portret-oçerkdə M.B.Məhəmmədzadənin 1919-cu ildə tamaşaya qoyulmuş, lakin mətni günümüzə gəlib çatmamış «Bakı uğrunda müharibə» pyesi ilə bağlı ilk dəfə olaraq müəllifin özünün və yaxın dostu, Azərbaycan siyasi mühacirətinin görkəmli simalarından olan Hüseyn Baykaranın yazdıqları, habelə fil.e.d. Ağarəfi Zeynalzadənin aşkarladığı arxiv sənədləri əsasında müəyyən mülahizələr irəli sürülür və belə bir qənaət hasil edilir ki, sözügedən pyes Azərbaycan milli istiqlal hərəkatını, konkret olaraq, 15 sentyabr 1918-ci il Bakı zəfərinə gedən şanlı yolu əks etdirən dəyərli bədii örnək olmuş və müəllifinin mühacirətəqədərki bədii yaradıcılığında önəmli yer tutmuşdur;

- M.B.Məhəmmədzadənin şeir yaradıcılığı ilə bağlı bir sıra faktlar ilk dəfə elmi dövriyyəyə gətirilmişdir;

- M.B.Məhəmmədzadənin ədəbiyyatşünaslıq irsinin bir sıra örnəkləri ilk dəfə ətraflı təhlil edilmişdir.

7.2. «Əhməd Ağaoğlu» portret -oçerkinin əsas **elmi nəticələri** aşağıdakılardır:

- Siyasi mühacir olması səbəbindən Əhməd Ağaoğlunun həyatı və yaradıcılığı sovet dövrü Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığının diqqətindən kənarda qalmışdır. Akademik Kamal Talıbzadənin 1988-ci ildə dərc edilmiş araşdırması istisna olmaqla, həmin dövrdə Ə.Ağaoğlu haqqında fundamental tədqiqatlar aparılmamışdır;
- Ə.Ağaoğlunun ədəbi, ictimai-siyasi fəaliyyəti onun özünün sağlığında və vəfatından sonrakı dövrlərdə Türkiyədə daim diqqət mərkəzində olmuşdur. Bu gün Türkiyədə Ə.Ağaoğlu şəxsiyyətinə diqqət yüksək səviyyədədir, onun zəngin irsinə dair çoxşaxəli tədqiqatlar aparılmaqdadır;
- Görkəmli ədəbiyyatşünaslar K.Talıbzadə, Ə.Mirəhmədov və b. analoji tədqiqatları Ə.Ağaoğlunun mükəmməl obrazını yaratmaq sahəsində mötəbər mənbələr hesab oluna bilər;
- Tədqiqatlar Ə.Ağaoğlunun Azərbaycan ədəbi, ictimai-siyasi, elmi-fəlsəfi fikir tarixinin təkrarsız nümayəndəsi olduğunu təsdiqləyir;
- Ə.Ağaoğlunun ilkin dünyagörüşü ailə və Şuşa şəhərindəki təhsil mühiti əsasında formalaşmışdır;
- 1888-1893-cü illəri əhatə edən Paris həyatı Ə.Ağaoğlunun dünyagörüşündə ciddi dəyişikliyə səbəb olmuşdur. Qərb və Şərq zehniyyətinin görkəmli nümayəndələrinin fikirlərini əxz etməsi ilə bağlı olaraq onun dünyagörüşü hər iki sivilizasiyanın ən əlamətdar cəhətləri ilə zənginləşmiş və bu amil onun çoxcəhətli yaradıcılığında, ictimai-siyasi fəaliyyətində özünü ciddi şəkildə büruzə vermişdir;
- Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatında bədii-fəlsəfi nəsrin nümunələrini yaratmışdır. Bu əsərlərin leytmotivini türkün tarixi keçmişi, bu günü və gələcəyi ilə bağlı problemlər təşkil edir;
-Yaradıcılığında türkçülük məhəlli xarakterdə olmayıb, yalnız Azərbaycanı və Türkiyəni deyil, bütün türk dünyasını əhatə edir;
- Ə.Ağaoğlunun memuarları onun elmi bioqrafiyasının hazırlanması üçün mükəmməl mənbədir;
- Bu memuarlarda konkret tarixi dövrün siyasi və mədəni mənzərəsi əks olunmuşdur;
- Əsərlərində konkret tarixi şəxsiyyətlərin bədii-sənədli obrazlarını yaratmışdır və s.

	Yenilik: - Ə.Ağaoğlu və Qərb elmi-fəlsəfi, bədii düşüncəsində islam məsələsi yeni elmi baxış bucağından dəyərləndirilmişdir; - Qərb fəlsəfi düşüncəsindən irəli gələn yanlışlıqlar və islam aləminə birmənalı neqativ münasibət problemi nəzərdən keçirilmişdir; - Millətin iradəsinin formalaşmasında ədəbiyyatın və ictimai fikrin rolu məsələsi yazıçının bədii nəsr nümunələri əsasında aydınlaşdırılmışdır. Layihənin elmi nəticələrindən «Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi» akademik çoxcildliyinin yazılmasında, ali məktəblərin filologiya fakültələri üçün uyğun dərslik və dərs vəsaitlərinin hazırlanmasında, ədəbiyyat tarixçiliyi və ədəbi-nəzəri fikir tarixinə dair araşdırmalarda istifadə edilə bilər.
4	Layihə üzrə elmi nəşrlər (elmi jurnallarda məqalələr, monoqrafiyalar, icmallar, konfrans materiallarında məqalələr, tezislər) (dərc olunmuş, çapa qəbul olunmuş və çapa göndərilmişləri ayrılıqda qeyd etməklə, uyğun məlumat - jurnalın adı, nömrəsi, cildi, səhifələri, nəşriyyat, indeksi, İmpact Factor, həmmüəlliflər və s. bunun kimi məlumatlar - ciddi şəkildə dəqiq olaraq göstərilməlidir) *(surətlərini kağız üzərində və CD şəklində əlavə etməli!)* Layihə üzrə aşağıdakı məqalələr nüfuzlu elmi jurnallarda **dərc edilmişdir:** 1. Şahbaz Şamıoğlu (Musayev). Mirzə Fətəli Axundzadə Əbdülvahab Yurdsevərin araşdırmalarında. // Azərbaycan MEA-nın «Xəbərlər»i (humanitar elmlər seriyası). 2017, №2, s. 40-45. 2. Şahbaz Şamıoğlu (Musayev). Mirzə Fətəli Axundzadə Mirzə Bala Məhəmmədzadənin mühacirət dövrü ədəbi-elmi irsində.// Bakı Slavyan Universiteti. Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri. Ali məktəblərarası elmi məqalələr məcmuəsi. 2017, №3, s. 100-108. 3. Şahbaz Musayev. Azərbaycan mühacirət nəsri: təşəkkülü və inkişaf meyilləri (hekayə janrı əsasında). // Azərbaycan MEA M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu. «Filologiya məsələləri» toplusu. 2017, №14, s. 302-311. 4. Abid Tahirli. Abay Dağlının «Onlar türklərdi» romanında bolşevizm və faşizmin ifşası.// Azərbaycan MEA-nın «Xəbərlər»i (humanitar elmlər seriyası). 2017, №2, s. 127-131. 5. Abid Tahirli. Abay Dağlının «Onlar türklərdi» romanında repressiyanın bədii ittihamı.// «Ədəbiyyat Məcmuəsi (Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Əsərləri)». 2017, XXXI cild, s.92-99. 6. Nikpur Cabbarlı. Azərbaycan mühacirət nəsrinin tədqiqi probleminə dair. // Azərbaycan MEA-nın «Xəbərlər»i (humanitar elmlər seriyası). 2018, № 1, s. 29-34. 7. Şahbaz Şamıoğlu (Musayev). Mirzə Bala Məhəmmədzadənin mühacirət dövrü hekayə yaradıcılığı. // Azərbaycan MEA-nın «Xəbərlər»i (humanitar elmlər seriyası). 2018, №1, s. 40-45. 8. Şahbaz Musayev. Əhməd Ağaoğlunun mühacirət dövrü bədii-fəlsəfi nəsrində mənəvi-əxlaqi problemlər. // Azərbaycan MEA M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu. «Filologiya məsələləri» toplusu. 2018, №5, s. 263-272. 9. Abid Tahirli. Azərbaycan mühacirət dramaturgiyasında Füzuli obrazı. // Azərbaycan MEA-nın «Xəbərlər»i (humanitar elmlər seriyası). 2018, № 1, s. 46-50. 10. Abid Tahirli. Abay Dağlı pyeslərinin tədqiqinə dair. // Bakı Slavyan Universitetinin Elmi Əsərləri, 2018, № 1, s. 211-215. 11. Abid Tahirli. Abay Dağlının «Əsir ruhlar» pyesi: totalitarizmin ifşası, demokratiyanın təsdiqi. // Pedaqoji Universitetin Xəbərləri, 2018, cild 66, № 2, s. 128-132. 12. Şahbaz Şamıoğlu (Musayev). Əhməd Ağaoğlunun «Sərbəst insanlar ölkəsində» əsərinin ideyası və janr özünəməxsusluğu.// «Ədəbiyyat Məcmuəsi (Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Əsərləri)». 2018, XXXII cild, s. 86-94. 13. Abid Tahirli. Abay Dağlının «Albay» pyesinin ideya-bədii xüsusiyyətləri. // Bakı Universitetinin Xəbərləri (humanitar elmlər seriyası), 2018, №1, s. 29-36. 14. Abid Tahirli. Abay Dağlının «Dədə Qorqud» pyesində tarixilik və müasirlik. // «Ədəbiyyat Məcmuəsi (Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Əsərləri)». 2018, XXXII cild, s. 64-70.

	15. Abid Tahirli. Abay Dağlının «Atatürk-cəbhələrdə və Çankayada» pyesi. //Azərbaycan MEA M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu. «Azərbaycan əlyazmaları dünya kitabxanalarında » mövzusunda III Beynəlxalq elmi konfransın materialları, Bakı: Elm və təhsil, 2018, s. 96-99. 16. Şahbaz Şamıoğlu (Musayev). Nizami Gəncəvi Məhəmməd Əli Rəsulzadənin tədqiqatında. // AMEA M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu. Filologiya məsələləri. 2018, №16, s. 190-198. 17. Şahbaz Şamıoğlu (Musayev). Nağı Şeyxzamanlının «Azərbaycan istiqlal mücadiləsinin xatirələri» əsərində Cümhuriyyət qurucularının bədii-sənədli obrazı. // Azərbaycan MEA. «Filologiya və sənətşünaslıq», 2019, № 1, s.42-47. 18. Abid Tahirli. İsmayıl Saryalın «Bakı rüzgarı» əsərində milli istiqlal mücadiləsinin inikası. // Azərbaycan MEA. «Filologiya və sənətşünaslıq», 2019, № 1, s.53-58. 19. Nikpur Cabbarlı. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatşünaslığı və çağdaş ədəbi-elmi fikir.// «Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı (Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Əsərləri)». 2019, №1, s.178-183. Aşağıdakı məqalələr isə **çap ərəfəsindədir**: 20. Şahbaz Şamıoğlu (Musayev). Azərbaycanlıların soyqırımı mühacirət nəsrində (Məmməd Altunbayın «Azadlığa uçan türk» memuarı əsasında)». //«Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı (Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Əsərləri)». 2019, № 2 (çapdadır). 21. Abid Tahirli. İstiqlala, istiqbala inamın bədii-publisistik təcəssümü (Əziz Alpoudun «Həyatımın hekayətləri» memuarı əsasında). //«Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı (Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Əsərləri)». 2019, № 2 (çapdadır). 22. Nikpur Cabbarlı. Mirzə Bala Məhəmmədzadənin bədii yaradıcılığında milli istiqlal məfkurəsinin inikası. // Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 100. Yılı Şerefine ve Kurucu Başkanı Mehmet Emin Resulzade ve Arkadaşlarının Anısına Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu'nun (Ankara, 28-31 may 2018) Bildirileri. Ankara, 2019. (çapdadır).
	(Məqalələrin surətləri əlavə edilir.)
5	İxtira və patentlər, səmərələşdirici təkliflər
	(burada doldurmalı)
6	Layihə üzrə ezamiyyətlər (ezamiyyə baş tutmuş təşkilatın adı, şəhər və ölkə, ezamiyyə tarixləri, həmçinin ezamiyyə vaxtı baş tutmuş müzakirələr, görüşlər, seminarlarda çıxışlar və s. dəqiq göstərilməlidir)
	Layihə rəhbəri fil.e.d. Nikpur Cabbarlı Türkiyə Respublikasının Ankara (19- 28 oktyabr 2017-ci il) və İzmir (7- 16 may 2018) şəhərlərində, layihənin icraçısı fil.f.d. Abid Tahirli isə İstanbul şəhərində (1- 7 aprel 2018) elmi ezamiyyətdə olmuşdur. Hər üç ezamiyyət barədə ətraflı hesabat EİF-ə təqdim edilmişdir.
7	Layihə üzrə elmi ekspedisiyalarda iştirak (əgər varsa)
	(burada doldurmalı)
8	Layihə üzrə digər tədbirlərdə iştirak
	(burada doldurmalı)
9	Layihə mövzusu üzrə elmi məruzələr (seminar, dəyirmi masa, konfrans, qurultay, simpozium və s. çıxışlar) (məlumat tam şəkildə göstərilməlidir: a) məruzənin növü: plenar, dəvətli, şifahi və ya divar məruzəsi; b) tədbirin kateqoriyası: ölkədaxili, regional, beynəlxalq)
	Layihə rəhbəri fil.e.d. Nikpur Cabbarlı: 1. 7 fevral 2018-ci ildə «Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı kitabxanası» seriyasından növbəti kitabın-Ceyhun Hacıbəylinin «Seçilmiş əsərləri»nin Azərbaycan MEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunda keçirilmiş təqdimat mərasimində çıxış etmişdir. 2. Azərbaycan MEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Bakıdakı Yunus Əmrə İnstitutu ilə birgə təşkil etdiyi «XX əsrin əvvəllərindən bu günə Azərbaycan-Türkiyə ədəbiyyat və maarif münasibətləri» adlı paneldə (25 aprel 2018) «Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının tədqiqi və nəşrinin çağdaş durumu və qarşıda duran vəzifələr» mövzusunda məruzə etmişdir.

	3. Türkiyə Respublikasının Ankara Universitetinin Türk Tarix Qurumu ilə birgə 2018-ci il mayın 28-dən 31-dək Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyi münasibətilə keçirdiyi Beynəlxalq elmi simpoziuma qatılaraq, «Mirzə Bala Məhəmmədzadənin bədii yaradıcılığında milli istiqlal məfkurəsinin inikası» mövzusunda məruzə etmiş, eyni zamanda, simpoziumun «Fətəli Xan Xoyski» oturumunun həmsədri olmuşdur. 4. Azərbaycan MEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu Elmi Şurasının 16 iyul 2018-ci il tarixli iclasında «Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı şöbəsi 5 ildə» mövzusunda məruzə etmişdir. Layihənin icraçısı fil.f.d. Abid Tahirli: 1. 7 fevral 2018-ci ildə «Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı kitabxanası» seriyasından növbəti kitabın-Ceyhun Hacıbəylinin «Seçilmiş əsərləri»nin Azərbaycan MEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunda keçirilmiş təqdimat mərasimində «Ceyhun Hacıbəylinin əsərlərinin nəşri tarixindən» mövzusunda məruzə etmişdir. 2. 16 mart 2018-ci ildə «İçərişəhər» Dövlət Tarix- Memarlıq Qoruğu İdarəsinin konfrans zalında keçirilmiş "İstiqlal mücahidləri: mühacirətdə yaşayan Cümhuriyyət" mövzusunda dəyirmi masada "Mühacirət ədəbi irsi milli-mədəni sərvətimizdir" mövzusunda çıxış etmişdir. 3. 13 iyun 2018-ci ildə Azərbaycan MEA M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun təşkil etdiyi «Azərbaycan əlyazmaları dünya kitabxanalarında» mövzusunda III Beynəlxalq elmi konfransda «Abay Dağlının «Atatürk-cəbhələrdə və Çankayada» pyesi» mövzusunda məruzə etmişdir
10	Layihə üzrə əldə olunmuş cihaz, avadanlıq və qurğular, mal və materiallar, komplektləşdirmə məmulatları
	Lenovo Think Pad E580- 1 ədəd *Lenovo Think Pad E570- 2 ədəd* *Think Pad Essential Topload, USB Optical Wheel Mouse – 3 ədəd* *Black-White MFP Xerox WC3025BI- 2 ədəd* *Xerox Toner Cartridge for WC3025 – 4 ədəd* *Office Pro 2016 Win AIILng PKLic CEE Only DwnLd C2RNR -3 ədəd* *Kaspersky Endpoint Security for Business-Select 25-49 Node 1 year Base License - 3 ədəd* *Win Pro 10 64 Bit 1 pk DSP OEI DVD (eng lang download) – 1 ədəd* *HDD 2.5 Seagate 1 TB Backup Plus (STDR1000200) USB 3.0, Black -3 ədəd* *S/N: NA9JHTK8; NA9JHTWK; NA9LXB2P*
11	Yerli həmkarlarla əlaqələr
	Layihənin icrası müddətində görkəmli ədəbiyyatşünas alim, fil.e.d., prof. Elçin Əfəndiyevlə müntəzəm müzakirələr aparılmışdır. C.Hacıbəylinin fil.e.d., prof. Elçin Əfəndiyevin ideya müəllifi və rəhbəri olduğu layihə çərçivəsində çap olunmuş «Bir il xəyallarda... və bütöv bir ömür» memuarının nəşrə hazırlanmasında layihə rəhbəri, fil.e.d., dos. Nikpur Cabbarlı və icraçı, fil.f.d. Abid Tahirli fəal iştirak etmişlər. N.Cabbarlı sözügedən nəşrin elmi məsləhətçisi, A.Tahirli isə redaktoru və ön sözün müəllifidir. Problemlə bağlı kütləvi informasiya vasitələrində dərc olunan materiallar, ölkənin elmi və ədəbi-mədəni həyatında yer alan tədbirlər müntəzəm izlənilmiş, sahə mütəxəssisləri ilə daim fikir mübadiləsi aparılmışdır.
12	Xarici həmkarlarla əlaqələr
	Layihənin icrası müddətində İzmirdən prof.dr. Yavuz Akpınar, Ankaradan mühacirətşünas Ömər Özcan, İstanbuldan dr. Arif Acaloğlu və azərbaycanşünas-tədqiqatçı Cumhur Turan, Krım mühacirətinin araşdırıcısı Seyran Süleyman və İstanbuldan Hasan Özkılıçla yazışmalar aparılmışdır.
13	Layihə mövzusu üzrə kadr hazırlığı (əgər varsa)
	(burada doldurmalı)
14	Sərgilərdə iştirak (əgər baş tutubsa)
	(burada doldurmalı)
15	Təcrübəartırmada iştirak və təcrübə mübadiləsi (əgər baş tutubsa)

	(burada doldurmalı)
16	Layihə mövzusu ilə bağlı elmi-kütləvi nəşrlər, kütləvi informasiya vasitələrində çıxışlar, yeni yaradılmış internet səhifələri və s. (məlumatı tam şəkildə göstərilməlidir)
	Layihə rəhbəri fil.ed.,dos.Nikpur Cabbarlı: 1.Mühacirətşünaslığın uğur və perspektivləri:ədəbiyyatşünaslıq aspekti // «525-ci qəzet», 14 iyul 2018. 2. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı şöbəsi 5 ildə. // «Ədəbiyyat qəzeti», 9 noyabr 2018. Layihənin icraçısı fil.f.d. Abid Tahirli: 2017-ci il mayın 22-də Azərbaycan televiziyasının «Mədəniyyət» kanalının «Zaman və məkan» verilişində «Azərbaycan istiqlalı və mühacirət» mövzusunda 45 dəqiqə çıxış etmişdir. Azərbaycan Televiziyasının "Mədəniyyət" kanalının «Buta» verilişində Ceyhun Hacıbəylinin «Seçilmiş əsərləri» (19 yanvar 2018) və «Mətbuat: millətin dili, gücü və güzgüsü» kitabı haqqında (25 yanvar 2018), Azərbaycan radiosunun «Şəbəkə» verilişində isə «Ceyhun Hacıbəylinin bədii-publisistik irsi» (11 fevral 2018) mövzusunda çıxış etmişdir. Ceyhun Hacıbəylinin həyat və yaradıcılığı **//** Azərbaycan Cümhuriyyəti: siyasi, ədəbi- kulturoloji müstəvidə (Məqalələr toplusu). Bakı: Nurlar, 2018, səh.170-191. İstiqlal mücadiləsi: tarixdən drama (Abay Dağlının «Malazgirtdən Sakaryaya» pyesi əsasında) // «Ədəbiyyat qəzeti», 12 avqust 2018. Abay Dağlının «Sakaryada 22-ci gün» pyesində Atatürk obrazı // «Ədəbiyyat qəzeti»,18 avqust 2018. 15 Sentyabr 28 May qədər tarixi və müqəddəs gündür // «Ədəbiyyat qəzeti», 15 sentyabr 2018. Abay Dağlının həyat və yaradıcılığı. «Ulduz» jurnalı, oktyabr, 2018, №10, s.36-40

SİFARİŞÇİ:
Elmin İnkişafı Fondu

Baş məsləhətçi
Quliyeva Mülayim Sahib qızı

____
(imza)

___ __________ 2019-cu il

İCRAÇI:

Layihə rəhbəri
Cabbarlı Nikpur Mirhüseyn oğlu

____
(imza)

___ ___________ 2019-cu il

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA

ELMİN İNKİŞAFI FONDU

MÜQAVİLƏYƏ ƏLAVƏ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondunun 2015-ci ilin əsas qrant müsabiqəsi
çərçivəsində təqdim olunmuş kompleks elmi-tədqiqat
proqramlarının (EİF-KETPL-2015-1(25)) qalibi olmuş
layihənin yerinə yetirilməsi üzrə

ALINMIŞ NƏTİCƏLƏRİN ƏMƏLİ (TƏCRÜBİ) HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ VƏ LAYİHƏNİN NƏTİCƏLƏRİNDƏN GƏLƏCƏK TƏDQİQATLARDA İSTİFADƏ PERSPEKTİVLƏRİ HAQQINDA MƏLUMAT VƏRƏQİ

(Qaydalar üzrə Əlavə 16)

Layihənin adı: **Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı: təşəkkülü, inkişaf mərhələləri və problemləri**
Layihə rəhbərinin soyadı, adı və atasının adı: **Cabbarlı Nikpur Mirhüseyn oğlu**
Qrantın məbləği: **100 000 manat**
Layihənin nömrəsi: **EİF-KETPL-2-2015-1(25)-56/48/5-M-27**
Müqavilənin imzalanma tarixi: **17 mart 2017-ci il**
Qrant layihəsinin yerinə yetirilmə müddəti: **24 ay**
Layihənin icra müddəti (başlama və bitmə tarixi): **01 aprel 2017-ci il – 01 aprel 2019-cu il**

1. Layihənin nəticələrinin əməli (təcrübi) həyata keçirilməsi

1	Layihənin əsas əməli (təcrübi) nəticələri, bu nəticələrin məlum analoqlar ilə müqayisəli xarakteristikası
	Layihənin elmi nəticələrindən Azərbaycan MEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun magistraturasında «Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı» fənninin tədrisi zamanı istifadə edilmişdir. Mühazirə və seminar məşğələlər zamanı magistrantların qazandıqları biliklər çağdaş emiqrantologiyanın, ədəbiyyat tarixçiliyi və nəzəriyyəsinin son nailiyyətlərinə adekvat olmuşdur. Müqayisə üçün qeyd edək ki, bir sıra ali məktəblərdə «Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı» fənni ya heç tədris olunmur, ya da tədris zamanı istifadə olunan proqram, dərslik və dərs vəsaitləri mühacirətşünaslığın 1990-cı illərdəki səviyyəsindədir. Mühacirətin ədəbi-elmi irsinin bir çox mətbu və qeyri-mətbu örnəkləri sözügedən fənnin tədrisində kənarda qalmışdır.
2	Layihənin nəticələrinin əməli (təcrübi) həyata keçirilməsi haqqında məlumat (istehsalatda tətbiq (tətbiqin aktını əlavə etməli); tədris və təhsildə (nəşr olunmuş elmi əsərlər və s. – təhsil sisteminə tətbiqin aktını əlavə etməli); bağlanmış xarici müqavilələr və ya beynəlxalq layihələr (kimlə bağlanıb, müqavilənin və ya layihənin nömrəsi, adı, tarixi və dəyəri); dövlət

	proqramlarında (dövlət orqanının adı, qərarın nömrəsi və tarixi); ixtira üçün alınmış patentlərdə (patentin nömrəsi, verilmə tarixi, ixtiranın adı); və digərlərində)

2. Layihənin nəticələrindən gələcək tədqiqatlarda istifadə perspektivləri

1	Nəticələrin istifadəsi perspektivləri (fundamental, tətbiqi və axtarış-innovasiya yönlü elmi-tədqiqat layihə və proqramlarında; dövlət proqramlarında; dövlət qurumlarının sahə tədqiqat proqramlarında; ixtira və patent üçün verilmiş ərizələrdə; beynəlxalq layihələrdə; və digərlərində)
	Layihənin nəticələrindən «Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi» akademik çoxcildliyinin yazılmasında, ali məktəblərin filologiya fakültələri üçün uyğun dərslik və dərs vəsaitlərinin hazırlanmasında, ədəbiyyat tarixçiliyi və ədəbi-nəzəri fikir tarixinə dair araşdırmalarda istifadə edilə bilər.

SİFARİŞÇİ:
Elmin İnkişafı Fondu

Baş məsləhətçi
Quliyeva Mülayim Sahib qızı

____
(imza)

___ _____________ 2019-cu il

İCRAÇI:

Layihə rəhbəri
Cabbarlı Nikpur Mirhüseyn oğlu

____
(imza)

___ _____________ 2019-cu il

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA ELMİN İNKİŞAFI FONDU

MÜQAVİLƏYƏ ƏLAVƏ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondunun 2015-ci ilin əsas qrant müsabiqəsi çərçivəsində təqdim olunmuş kompleks elmi-tədqiqat proqramlarının (EİF-KETPL-2015-1(25)) qalibi olmuş layihənin yerinə yetirilməsi üzrə

ALINMIŞ ELMİ MƏHSUL HAQQINDA MƏLUMAT
(Qaydalar üzrə Əlavə 17)

Layihənin adı: **Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı: təşəkkülü, inkişaf mərhələləri və problemləri**
Layihə rəhbərinin soyadı, adı və atasının adı: **Cabbarlı Nikpur Mirhüseyn oğlu**
Qrantın məbləği: **100 000 manat**
Layihənin nömrəsi: **EİF-KETPL-2-2015-1(25)-56/48/5-M-27**
Müqavilənin imzalanma tarixi: **17 mart 2017-ci il**
Qrant layihəsinin yerinə yetirilmə müddəti: **24 ay**
Layihənin icra müddəti (başlama və bitmə tarixi): **01 aprel 2017-ci il – 01 aprel 2019-cu il**

1. Elmi əsərlər (sayı)

№	Tamlıq dərəcəsi / Elmi məhsulun növü	Dərc olunmuş	Çapa qəbul olunmuş və ya çapda olan	Çapa göndərilmiş
1.	Monoqrafiyalar	-	-	-
	həmçinin, xaricdə çap olunmuş	-	-	-
2.	Məqalələr	18	2	-
	həmçinin xarici nəşrlərdə	-	-	-
3.	Konfrans materiallarında məqalələr	1	1	-
	O cümlədən, beynəlxalq konfras materiallarında	1	1	-

4.	Məruzələrin tezisləri	-	-	-
	həmçinin, beynəlxalq tədbirlərin toplusunda	-	-	-
5.	Digər (icmal, atlas, kataloq və s.)	-	-	-

2. İxtira və patentlər (sayı)

№	Elmi məhsulun növü	Alınmış	Verilmiş	Ərizəsi verilmiş
1.	Patent, patent almaq üçün ərizə	-	-	-
2.	İxtira	-	-	-
3.	Səmərələşdirici təklif	-	-	-

3. Elmi tədbirlərdə məruzələr (sayı)

№	Tədbirin adı (seminar, dəyirmi masa, konfrans, qurultay, simpozium və s.)	Tədbirin kateqoriyası (ölkədaxili, regional, beynəlxalq)	Məruzənin növü (plenar, dəvətli, şifahi, divar)	Sayı
1.	Ceyhun Hacıbəylinin «Seçilmiş əsərləri»nin təqdimat mərasimi	ölkədaxili	plenar	1
2.	«XX əsrin əvvəllərindən bu günə Azərbaycan-Türkiyə ədəbiyyat və maarif münasibətləri» paneli	beynəlxalq	plenar	1
3.	Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyi münasibətilə Beynəlxalq elmi simpozium	beynəlxalq	dəvətli	1

SİFARİŞÇİ:
Elmin İnkişafı Fondu

Baş məsləhətçi
Quliyeva Mülayim Sahib qızı

____
(imza)

___ ____________ 2019-cu il

İCRAÇI:

Layihə rəhbəri
Cabbarlı Nikpur Mirhüseyn oğlu

____
(imza)

___ ____________ 2019-cu il